

Fimea kehittää,
arvioi ja informoi

JULKAISUSARJA 2/2011

APTEEKKIEN
TILINPÄÄTÖSANALYYSI
VUOSILTA 2008–2010

Antti Mäntylä, Vesa Kiviniemi,
Anne Kumpusalo-Vauhkonen,
Sami Paaskoski & Pertti Happonen

fimea

Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2008- 2010

Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 2/2011

© Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea 2011

Julkaisija

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
Postiosoite: PL 55, 00301 Helsinki
Puh. vaihde: (09) 473 341
www.fimea.fi

Ulkoasu ja taitto

SEK PRO Oy

www.fimea.fi/laaketieto/julkaisut

ISBN 978-952-5624-17-5

ISSN-L 1799-7135

ISSN 1799-7135 (painettu)

ISSN 1799-7143 (verkkojulkaisu)

KÄSIKIRJOITTAJAT

Antti Mäntylä

FaT, MBA
Kehittämispäällikkö
Lääkehoitojen arviointi -prosessi, Fimea

Vesa Kiviniemi

FL
Tilastotieteilijä
Lääkehoitojen arviointi -prosessi, Fimea

Anne Kumpusalo-Vauhkonen

Proviisori
Suunnittelija
Lääkehoitojen arviointi -prosessi, Fimea

Sami Paaskoski

Proviisori
Yliproviisori
Lääkealan toimijoiden valvonta -prosessi, Fimea

Pertti Happonen

LL, MPH
Johtaja
Lääkehoitojen arviointi -prosessi, Fimea

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	4
RESUMÉ	5
ABSTRACT	6
1. SELVITYKSEN TAUSTA.....	7
2. SELVITYKSEN TAVOITTEET.....	9
3. AINEISTO JA MENETELMÄT	9
4. YLEISKUVA APTEEKKIEN KANNATTAVUUDESTA.....	10
4.1 Liikevaihto.....	10
4.2 Myyntikate	11
4.3 Liikevoitto (tappio)	11
4.4 Palkka-, toimitila- ja muut liiketoiminnan kulut.....	12
4.5 Poistot.....	13
5. HEIKOSTI KANNATTAVIEN APTEEKKIEN OMINAISPIIRTEITÄ	13
5.1 Kannattavuusrajan määrittely.....	13
5.2 Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä ja sijainti	14
5.3 Heikosti kannattavien apteekkien kulurakenne	14
5.4 Heikosti kannattavien apteekkien taloudellisen tilan muutokset	14
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	16
LÄHTEET	16
LIITTEET	17

TIIVISTELMÄ

Mäntylä A, Kiviniemi V, Kumpusalo-Vauhkonen A, Paaskoski S, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2008–2010. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 2/2011. 26 s. ISBN 978-952-5624-17-5 (pdf).

Tausta

Viitehintajärjestelmän aikaansaama vaihtokelpoisten lääkevalmisteiden hintakilpailu on pienentänyt apteekkien lääkkeistä saamaa euromääristä katetta. Viitehintajärjestelmän myötä tapahtuneet muutokset apteekkien taloudellisessa tilanteessa ovat keskusteluttaneet runsaasti. Reseptilääkkeiden hintojen lasku ei ole kohdistunut tasaisesti kaikkiin apteekkeihin. Erityisesti syrjäseutujen apteekkien on arveltu olevan uhanalaisia lääkkeiden hintojen laskiessa. Kovan hintakilpailun on näin arveltu vaarantavan maan kattavien apteekkipalveluiden saatavuuden. Apteekkien taloudellisesta tilanteesta on kuitenkin ollut saatavilla hyvin vähän kattavaa ja näyttöön perustuvaa tietoa.

Tavoitteet

Selvityksen tavoitteena oli tarkastella apteekkien taloudellisen tilan kehittymistä viitehintajärjestelmän käyttöönoton jälkeen vuosina 2008–2010.

Menetelmät

Tilinpäätösanalyysi pohjautui apteekkarien apteekkimaksun määräämistä varten Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselle lähettämiin taloustietoihin. Tilinpäätösanalyysissä oli mukana ne yksityiset apteekit, jotka olivat toiminnassa koko tarkastelujakson ajan ja joilla oli täysi tilikausi vuosilta 2008–2010.

Tilinpäätösanalyysi jaettiin kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa arvioitiin apteekkien liikevaihtoa, lääkkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myyntiä (muu myynti), myyntikatetta, liikevoittoa ennen veroja, palkka- ja toimitila- sekä muita liiketoiminnan kuluja. Osiossa tarkasteltiin myös apteekin yhteydessä tapahtuvan muun liiketoiminnan liikevaihtoa. Tämän osan tulokset esitetään sekä koko aineistosta että liikevaihtoryhmittäin.

Toisessa osiossa pyrittiin tunnistamaan ja tarkastelemaan heikosti kannattavien apteekkien ominaispiirteitä. Tätä varten määriteltiin apteekin toiminnan liiketaloudellista mielekkyyttä kuvaava liikevoittoon perustuva kannat-

tavuusraja. Tässä osiossa arvioitiin myös sitä, onko heikompi kannattavuus satunnaista tai tilapäistä tietyille apteekille yksittäisenä vuonna, vai onko se pitkän aikavälin ilmiö.

Aineiston tilastolliset analyysit tehtiin SAS-ohjelmistolla. Tunnuslukuina käytetään frekvenssejä, keskiarvoja, mediaaneja ja summia. Muutokset esitetään pääsääntöisesti prosentuaalisina muutoksina.

Tulokset

Aineiston apteekkien liikevaihto oli 1,7 prosenttia pienempi vuonna 2010 kuin vuonna 2008. Yleistä liikevaihdon laskua kompensoimaan apteekit lisäsivät yleisten kauppatavaroiden myyntiä keskimäärin 15 prosentilla vuoden 2008 alusta vuoden 2010 loppuun. Apteekkien yhteydessä toimivien yhtiöiden lukumäärä ja liikevaihto kasvoivat samalla aikavälillä. Vuonna 2010 apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen veroja oli 243 000 euroa, joka on 11,4 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008. Kolmella prosentilla apteekkeista vaikuttaisi olevan pidemmän aikavälin kannattavuusongelmia. Suurella osalla heikosti kannattavista apteekkeista oli keskimääräistä suuremmat toimitilavuokrat, palkkakulut ja muut liiketoiminnan kulut kuin vastaavan kokoisilla muilla apteekkeilla. Heikosti kannattavat apteekit sijaitsivat enimmäkseen kaupungeissa.

Johtopäätökset

Apteekkitoiminnan kannattavuuden alenemisesta huolimatta ei voida havaita maankattavan apteekkipalveluiden saatavuuden heikentymistä viitehintajärjestelmän aikaansaaman hintakilpailun vuoksi, koska apteekkitoiminta on edelleen pääsääntöisesti liiketaloudellisesti kannattavaa. Lisäksi heikosti kannattavaksi luokiteltuja apteekkeja on ollut jo ennen viitehintajärjestelmän käyttöönottoa ja ne sijaitsevat enimmäkseen kaupunkien keskustoissa sekä niiden lähellä on vähintään yksi toinen apteekki.

Pitkän aikavälin ilmiönä liikevaihdon lasku tai sen pysyminen ennallaan johtaa yrityksen liikevoiton laskuun, koska yleensä liiketoiminnan kustannukset nousevat. Apteekkipalveluiden maankattavan saatavuuden turvaamiseksi onkin jatkossa tärkeää seurata apteekkitalouden kehittymistä, jotta tarvittaessa voidaan tehdä rakenteellisia uudistuksia lääkejaketoverkoston toimintaedellytysten turvaamiseksi. Uudistusten vaikutusten selvittämiseksi tarvitaan nykyistä tehokkaampia ja reaaliaikaisia mekanismeja apteekkitalouden seurantaan.

RESUMÉ

Mäntylä A, Kiviniemi V, Kumpusalo-Vauhkonen A, Paaskoski S, Happonen P. Bokslutsanalys av apotek åren 2008–2010. Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea. Publikationsserien Fimea utvecklar, utvärderar och informerar 2/2011. 26 s. ISBN 978-952-5624-17-5 (pdf).

Bakgrund

Referensprissystemet har lett till en priskonkurrens mellan utbytbara läkemedel som minskat täckningsbidraget som apoteken får av sin läkemedelsförsäljning. Förändringarna som referensprissystemet orsakat apotekens ekonomi har väckt en hel del diskussion. Prissänkningarna på receptbelagda preparat har inte fördelat sig jämnt mellan apoteken. Särskilt har apoteken i glesbygder bedömts vara i farozonen när läkemedelspriserna sjunkit. Den hårda priskonkurrensen har således ansetts äventyra den riksomfattande tillgången på apotekstjänster. Trots det har det funnits bara lite faktabaserad information om apotekens ekonomiska situation.

Mål

Målet för utredningen var att analysera utvecklingen av apotekens ekonomi under åren 2008–2010 efter ibruktagandet av referensprissystemet.

Metoder

Bokslutsanalysen baserar sig på de ekonomiska data som apoteken sänder in till Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet för fastställande av apoteksavgift. Bokslutsanalysen gällde de privata apotek som varit verksamma under hela granskningsperioden och som åren 2008–2010 hade en full räkenskapsperiod.

Bokslutsanalysen indelades i två delar. I den första delen bedömdes apotekens omsättning, försäljningen av läkemedel och andra produkter, försäljningsmarginal, rörelsevinst före skatter samt kostnader för löner, lokaler och andra rörelsekostnader. I den första delen granskades även omsättningen av annan affärsverksamhet i anslutning till apoteket. Resultaten av denna del presenteras både på hela materialet och per omsättningskategori.

Den andra delen behandlar identifiering och analys av egenskaper hos apotek med dålig lönsamhet. För ändamålet fastställdes ett slags lönsamhetsgräns utgående från rörelsevinst som ger en uppfattning om när apoteks-

rörelsen är affärsekonomiskt sett meningsfull. I denna del bedömdes också om den svagare lönsamheten är tillfällig eller sporadisk för ett visst apotek under ett visst år eller om det är fråga om ett långsiktigt fenomen.

De statistiska analyserna av materialet gjordes med SAS-program. Som nyckeltal används frekvenser, medeltal, medianer och summor. Förändringarna framställs i regel som procentuella.

Resultat

Omsättningen för de analyserade apoteken var 1,7 procent lägre år 2010 än år 2008. För att kompensera den minskade omsättningen har apoteken ökat sin försäljning av andra produkter än läkemedel i genomsnitt med knappt 15 procent från början av 2008 till slutet av 2010. Antalet bolag som verkade i anslutning till apoteken och deras omsättning ökade under samma tidsperiod. År 2010 var apotekens genomsnittliga rörelsevinst före skatter 243 000 euro vilket är 11,4 procent lägre än år 2008. Tre procent av apoteken verkar lida av lönsamhetsproblem på längre sikt. En stor del av apoteken med svag lönsamhet hade högre hyror för sina lokaler än genomsnittet samt högre lönekostnader och andra rörelsekostnader än andra apotek i samma storleksordning. Apoteken med svag lönsamhet var oftast belägna i städer.

Slutledningar

Trots att apoteksverksamheten har blivit mindre lönsam kan man inte påvisa någon försämring av de rikstäckande apotekstjänsterna till följd av den priskonkurrens som referensprissystemet har orsakat, eftersom apoteksverksamheten fortfarande i regel är affärsekonomiskt lönsam. Dessutom har det redan före införandet av referensprissystemet funnits apotek som klassificerats som mindre lönsamma och de flesta av dem är belägna i centrum av städer med minst ett annat apotek på nära avstånd.

På lång sikt leder en minskad eller oförändrad omsättning till en minskande rörelsevinst, eftersom rörelsekostnaderna för affärsverksamheten i allmänhet stiger. För att säkerställa rikstäckande apotekstjänster är det viktigt att i fortsättningen följa upp utvecklingen av apoteksekonomin för att strukturella ändringar vid behov kan införas i syfte att säkerställa förutsättningarna för en tryggad läkemedelsdistribution. En utredning av effekterna av dessa reformer förutsätter effektivare mekanismer för uppföljning av apoteksekonomin i realtid.

ABSTRACT

Mäntylä A, Kiviniemi V, Kumpusalo-Vauhkonen A, Paaskoski S, Happonen P. Analysis of Finnish pharmacy financial performance 2008–2010. Finnish Medicines Agency Fimea. Fimea kehittää, arvioi ja informoi publication series 2/2011. 26 s. ISBN 978-952-5624-17-5 (pdf).

Background

The price competition introduced by the implementation of the reference price system for medicines has brought about a reduction in the profit retained by Finnish pharmacies. The changes in the pharmacies' financial circumstances, brought about by the introduction of the system, have prompted wide-spread debate. The reduction in the price of prescription-only medicines has not impacted all pharmacies equally. It has been suggested that pharmacies in remote areas, in particular, may face an uncertain future as the price of medicines falls. It has been argued that a tough pricing environment may undermine the viability of a nationwide pharmacy service. Thus far, however, little comprehensive, evidence-based information on the financial situation faced by Finnish pharmacies has been available.

Aim

This report examines developments in the financial standing of Finnish pharmacies between 2008 and 2010 following the adoption of the reference price system.

Methods

This financial analysis is based on financial information submitted to the Finnish Medicines Agency (Fimea) by pharmacies for the purpose of setting the pharmacy fee. The analysis focuses on privately-owned pharmacies that operated for the entire duration of the period under review and submitted full accounts for the years 2008 to 2010.

The analysis was carried out in two parts. The first part assesses pharmacy turnover, pharmaceutical and non-pharmaceutical sales, gross sales margin, pre-tax profits as well as rent, salary and other business expenditures. The results for this part of the analysis are presented for the entire sample and by turnover.

The second part seeks to identify and analyse the characteristic features of poorly performing pharmacies. To this end, a profits-based break-even point was devised to represent the economic feasibility of the pharmacy

business. The second part also comprises an assessment of whether poor financial performance was sporadic or temporary, affecting the pharmacies in the course of a single year, or whether it remained a long-term phenomenon.

Statistical analysis was carried out in SAS. The descriptive statistics employed are frequency, average, median and sum. As a rule, changes are given as percentage changes.

Results

In 2010, the turnover of the pharmacies in the dataset was 1.7 per cent lower than in 2008. To compensate for the decline, pharmacies increased their non-pharmaceutical sales by an average of 15 per cent from the beginning of 2008 until the end of 2010. The number of limited companies operating in conjunction with the pharmacies grew in the same interval. In 2010, average pre-tax profits for Finnish pharmacies stood at EUR243,000, which is 11.4 per cent lower than in 2008. Three per cent of the pharmacies appear to suffer from long-term financial difficulty. A large proportion of the poorly performing pharmacies had higher than average rent, salary and other business expenditures compared with other pharmacies of equivalent size. Poorly performing pharmacies tended to be located in cities and towns.

Conclusions

Despite a decline in profitability in the pharmacy sector, there are no signs of a nationwide disruption to the availability of pharmacy services due to the price competition introduced by the reference price system. The sector, as a rule, continues to be financially profitable. In addition, pharmacies classed as poorly performing existed prior to the implementation of the reference price system and were mainly located in city centres, in the vicinity of at least one other pharmacy.

In the long-term, a continued downward or stagnating turnover trend will lead to a growing decline in profits, as business expenditure usually continues to rise. Going forward, it is important that the pharmacy sector remains under close review to maintain the feasibility of a nationwide network of pharmacies and to enable the implementation of structural reforms where necessary to protect the medicines distribution network. More effective, real-time monitoring mechanisms are required to monitor the effects of any structural change.

1. SELVITYKSEN TAUSTA

Lääkelain mukaan apteekki on lääkehuollon toimintayksikkö, jonka toimialaan kuuluvat lääkkeiden vähittäismyynti, jakelu ja valmistus sekä lääkkeisiin liittyvä neuvonta ja palvelutoiminta. Apteekkiliikeen harjoittaminen on luvanvaraista toimintaa. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean myöntämä apteekkilupa on henkilökohtainen, eikä sitä saa vuokrata tai luovuttaa toiselle. Apteekkiluvan voidaan ajatella olevan valtion ja apteekkarin välinen sopimus avohoidossa käytettävien lääkkeiden vähittäismyynnistä ja luovutuksesta yksinoikeudella tietyllä alueella. Apteekkien lakisääteisissä tehtävissä korostuvat vastuu apteekkipalveluiden paikallisesta saatavuudesta, lääkevalikoiman ylläpitämisestä, lääkkeiden oikean ja turvallisen käytön neuvonnasta sekä lääkehoidon kustannusten kasvun hillitsemisestä. Apteekkialan toimintaympäristö liiketoimintona poikkeaa hyvin paljon muusta erikoiskaupasta. Asiakas ei tee omia ratkaisuja siinä määrin kuin muussa kaupassa. Lääkkeiden hinnanmuodostus ja kate rakenne on säädelty tarkasti. Kustannukset eivät siirry lääkkeiden vähittäishintoihin tai lääkkeiden hinnoissa ei ole hintajoustoa niin kuin on tavallisessa kaupassa.

Apteekkitoimintaa voidaan harjoittaa vain toiminimellä (apteekkarin henkilöyrittäjä). Tämä nykyinen oikeustila perustuu pitkäaikaiseen lääkelain tulkintakäytäntöön. Apteekkien yhteyteen on viime vuosikymmenen aikana perustettu kuitenkin erillisyyhtiöitä (Alhava 2010). Ne toimivat pääasiassa apteekin tiloissa ja yleensä niiden kautta myydään yleisiä kauppataavaroita, joita ovat esimerkiksi terveydenhoito- ja kosmetiikkatuotteet sekä elintarvikkeina myytävät vitamiinit ja ravintolisät. Näin osa apteekin kokonaistuloksesta näkyy yhtiöiden tuloksissa. Toisaalta osa apteekkareiden omistamien yhtiöiden liikevaihdosta saattaa tulla varsinaisen apteekkitoiminnan ulkopuolelta. Tässä raportissa käsitellään vain apteekin yhteydessä toimivien yhtiöiden lukumäärän ja myynnin kehitystä.

Lääkepolitiikka 2020 -asiakirjan mukaan kansalaisille on turvattu jatkoksin hyvä lääkkeiden saatavuus ja ammatillisesti toimiva lääkkeiden jakelujärjestelmä. Lääkkeiden saatavuuteen vaikuttavat lääketeollisuuden ja tukku-kauppojen toimivuus sekä apteekkiverkoston kattavuus ja toiminnan laatu. Haasteena on kattavan jakeluverkoston säilyttäminen koko maassa, myös syrjäseudulla. Fimean laissa määrättyillä kehittämistehtävillä pyritään kehittämään lääkealan ja lääkehuollon, mukaan lukien apteekkitoiminnan, toimivuutta ja turvallisuutta. Apteekkien toimilupamenettelyjen ja valvonnan sekä kehittämistehtävien lisäksi Fimea vastaa lääkkeiden maanlaajuisesta saatavuuden varmistamisesta sekä apteekkiverkoston kattavuudesta.

Lääkelain mukaan lääkkeiden vähittäismyyntihintana on käytettävä valtioneuvoston asetuksella säädettävien lääketaksan mukaista hintaa. Lääketaksalla varmistetaan samat vähittäishinnat kaikissa apteekeissa. Lääketaksa on myös apteekkien tulonmuodostuksessa keskeinen elementti, koska se määrää suoraan apteekissa myytävien lääkkeiden myyntikatteen. Apteekkien liikevaihdosta noin 92 prosenttia muodostuu lääkkeiden myynnistä. Lääketaksan lisäksi liikevaihdosta määrättävä apteekkimaksu säätelee apteekkien kannattavuutta. Näillä jaetaan apteekkitoiminnan tuottoa apteekkien ja valtion kesken. Yleisten kauppataavaroitten ja nikotiinikorvaushoitovalmisteiden hinnoittelu ovat apteekeille vapaata.

Vuonna 2009 käyttöön otettu viitehintajärjestelmä on lisännyt vaihtokelpoisten lääkevalmisteiden hintakilpailua. Tämä on laskenut reseptilääkkeiden vähittäishintoja, ja vuonna 2009 lääkemyynnin liikevaihdon kasvu kääntyi negatiiviseksi. Viitehintajärjestelmän käyttöönotto on ollut perusteltu poliittinen päätös ja sen tarkoituksena on ollut hillitä lääkekorvausmenojen kasvua. Apteekit ovat kuitenkin olleet uuden tilanteen edessä, kun niiden tulot ovat alkaneet laskea toimitettavien lääkemääräysten määrän sitä vastoin kasvaessa. Reseptilääkkeiden hintojen lasku ei ole kohdistunut tasaisesti kaikkiin apteekeihin. Erityisesti siitä on arveltu kärsineen pienten kaupunkien ja maaseudun apteekkien, jotka eivät ole voineet kasvattaa itsehoitolääkkeiden tai yleisten kauppataavaroitten myyntiä. Syrjäseutujen apteekkien on arveltu olevan vaarassa lääkkeiden hintojen laskiessa. On jopa ennakoitu, että viitehintajärjestelmän tuoma hintakilpailu vaarantaisi apteekkitalouden perusteet ja maan kattavien apteekkipalveluiden saatavuus olisi jatkossa vaarassa (Salminen 2009).

Viime vuosina viitehintajärjestelmän aiheuttamat muutokset apteekkien taloudellisessa tilanteessa ovat keskusteltaneet runsaasti. Apteekkien taloudellisesta tilanteesta on kuitenkin hyvin vähän kattavaa ja näyttöön perustuvaa tietoa. Tällaista tietoa on mahdollista tuottaa muun muassa tilinpäätösanalyysillä, jolla tarkoitetaan yrityksen kannattavuuden, rahoituksen ja taloudellisten toimintaedellytysten mittaamista, vertailua ja kriittistä arviointia tilinpäätösinformaation pohjalta (Niskanen ja Niskanen 2003). Tilinpäätösanalyysissä verrataan eri yritysten taloudellista tilaa samalla ajanhetkellä ja yksittäisten yritysten tai yritysjoukon taloudellisen tilan kehittymistä eri ajanjaksoina (Kallunki ja Kytönen 2004). Tilinpäätösanalyysin perustiedot koostuvat virallisesta tilinpäätöksestä (tuloslaskelma, tase, toimintakertomus ja mahdollinen rahoituslaskelma), tilinpäätöksen liitetiedoista sekä muusta käytettävissä olevasta informaatiosta. Tilinpäätösanalyysi ei ole

pelkästään tilinpäätöksessä laskettujen tunnuslukujen arviointia, vaan sen tarkoitus on tarkastella muutoksia ja analysoida muutosten taustalla vaikuttavia syy-seuraussuhteita. Näin voidaan esimerkiksi arvioida yksityiskohtaisemmin sitä, ovatko tunnusluvut satunnaisia, vai kertovatko ne pidemmän aikavälin muutoksista. Tilinpäätösanalyysin tavoitteena on arvioida yritystoiminnan keskeisimpiä taloudellisen tilan osa-alueita, joita ovat kannattavuus, vakavaraisuus ja maksuvalmius. Kannattavuuden arvioinnilla tarkoitetaan yrityksen tuloksen riittävyyden arviointia. Kannattavuus osoittaa yrityksen kyvyn tuottaa liiketoiminnalla enemmän tuloja kuin tulojen hankkimiseksi on tarvinnut uhrata menoja. Vakavaraisuus tarkoittaa vieraan ja oman pääoman osuutta koko pääomasta ja vakavaraisuus on kuva rahoitusrakenteesta tai se kertoo yrityksen velkaisuudesta. Yrityksen vakavaraisuuteen liittyvillä tunnusluvuilla pyritään arvioimaan yrityksen kykyä selviytyä pitkäaikaisista lainoista. Maksuvalmius tarkoittaa yrityksen kykyä hoitaa kaikki maksunsa ajallaan ja edullisimmalla tavalla. Maksuvalmiuden ollessa hyvällä tasolla yrityksen kassavarat riittävät lyhytaikaisten maksuvelvoitteiden hoitamiseen.

Yritysten tilinpäätösinformaatiolla on monia käyttäjäryhmiä, kuten omistajat, sijoittajat, yrityksen johto, työntekijät, rahoittajat, tavarantoimittajat, asiakkaat ja erilaiset viranomaiset. Apteekin toimiympäristössä apteekkarit seuraavat ja analysivat omaa talouttaan pääsääntöisesti tilitoimistonsa avulla. Tästä tiedosta ovat kiinnostuneet myös luonnollisesti apteekkeille mahdollisesti lainaa myöntävät pankit tai muut rahoittajat. Suomen Apteekkariliitto kerää usean sadan apteekin tilitoimistoilta saadut taloustiedot kuukausittain yhteen ja seuraa näin apteekkien taloutta lähes reaaliaikaisesti. Tämän lisäksi Apteekkariliitto tuottaa jäsenapteekkeille vuosittain apteekkikohtaisia ja ryhmäkohtaisia tilastoja apteekkien taloudellisista tunnusluvuista sekä käyttää tietoja edunvalvonnallisiin tarkoituksiin. Apteekkimaksun vahvistamista varten kaikki apteekit lähettävät vuosittain ilmoituksen apteekin tuloista ja menoista Fimealle. Tähän ilmoitukseen apteekit liittävät tuloslaskelmansa ja taseen. Tähän mennessä aineistoa on käytetty pääsääntöisesti apteekkimaksun määräämistä varten. Ilmoituslomakkeessa on myös tilasto-osa, josta Fimea (aikaisemmin Lääkelaitos) on koonnut koko apteekkilan taloutta kuvaavia tilastoja.

Apteekkitoiminnan kehittämistyöryhmä ehdotti maaliskuussa 2011 luovuttamassaan raportissa (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2011:16), että apteekkien taloudellisen tilan seuraamiseksi ja lääketaksan muutostarpeiden selvittämiseksi tulisi luoda nykyistä tehokkaammat mekanismit, jotta voidaan arvioida lääketaksauudistuksen vaikutuksia ja tehdä tarvittavat päätökset uudistuksen jatkamiseksi. Apteekkien toimivuuden kehittämistä ja maankattavien apteekkipalveluiden saatavuuden arviointia helpottaisi merkittävästi reaaliaikaisemman taloustiedon saanti. Joka tapauksessa nykyisestä aineistosta on mahdollista tehdä ainakin osittain apteekkilaa koskevaa tilinpäätösanalyysiä. Fimean tutkimus- ja kehittämistehävien myötä apteekkilaa koskevaa taloustietoa analysoidaan jatkossa aiempaa enemmän erityisesti maankattavien apteekkipalveluiden saatavuuden turvaamisen näkökulmasta. Taloustiedon analysoinnin kehittämisen lisäksi on mietittävä myös Apteekkitoiminnan kehittämistyöryhmän ehdotuksen mukaista apteekkien talousseurantajärjestelmän kehittämistä.

2. SELVITYKSEN TAVOITTEET

Ensisijaisena tavoitteena oli tarkastella apteekkien talouden kehittymistä aikavälillä vuoden 2008 alusta vuoden 2010 loppuun.

Raportissa kuvataan apteekkien yleistä kannattavuutta ja sen kehittymistä viitehintajärjestelmän aiheuttaman lääkkeiden hintakilpailun aikana sekä eritellään heikosti kannattavien apteekkien ominaispiirteitä.

Tarkoituksena on tuottaa riippumatonta tietoa apteekki-taloudesta apteekkareille, apteekkien työntekijöille ja eri viranomaisille sekä muille sidosryhmille Fimean perusteh-tävien mukaisesti.

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

Apteekkimaksusta annetun lain mukaan apteekin liike-vaihdon määräämistä varten apteekkarin tulee toimit-taa Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselle ilmoitus liikkeen tuloista ja menoista kalenterivuositain viimeistään seuraavan vuoden toukokuun 1. päivänä. Ilmoitus annetaan Fimean vahvistamalla lomakkeella ja ilmoitukseen liitetään apteekin tuloslaskelma ja tase. Tässä tilinpäätösanalyysissä on hyödynnetty osaa näistä tiedoista vuosilta 2008–2010. Analyysi pohjautuu lähinnä lomakkeen tilasto-osan ja tuloslaskelman tietoihin. Tässä yhteydessä tasetietoja ei ole hyödynnetty, minkä vuoksi tilinpäätösinformaatiota ei tarkastella niillä kaikilla tunnus-luvuilla, jotka yleensä esitetään tilinpäätösanalyysissä.

Alkuperäinen aineisto sisälsi kaikkien apteekkien, joita oli 611 vuonna 2008, 615 vuonna 2009 ja 619 vuonna 2010, sekä Helsingin ja Itä-Suomen yliopistojen apteekkien tu-lostiedot vuosilta 2008, 2009 ja 2010. Tilinpäätösanalyy-sissä oli mukana vain sellaisia yksityisiä apteekkeja, jotka olivat toiminnassa koko tarkastelujakson ajan ja joilla oli täysi tilikausi vuosilta 2008–2010. Koska Helsingin yliopis-ton apteekista ei ole käytettävissä sivuapteekkikohtaisia taloustietoja, sitä ei ollut mielekästä verrata yksityisiin apteekkeihin. Yhtenäisyyden vuoksi myös Itä-Suomen yliopiston apteekkia ei otettu mukaan selvitykseen. Uu-sista apteekkeista, joissa liiketoiminta oli alkanut kesken vuoden 2008 tai sen jälkeen, ei ollut mahdollista arvioida toiminnan kehittymistä ja siinä tapahtuvia muutoksia koko tarkasteltavalta ajanjaksolta, joten myös ne jätettiin ana-lyysin ulkopuolelle. Kaikkiaan analyysiin otettiin mukaan 608 apteekkia.

Tässä esitettävä tilinpäätösanalyysi jaettiin kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan apteekkien liikevaihtoon, myyntiin, apteekkitoimintaan liittyviin kuluihin, poistoihin ja kannattavuuteen liittyviä asioita yleisesti. Osiossa arvioidaan apteekkien liikevaihtoa, lääkkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myyntiä, myyntikatetta, liikevoittoa ennen veroja (absoluuttinen kannattavuus), palkka- ja toimitila- sekä muita liiketoiminnan kuluja vuosina 2008–2010. Lisäksi tarkastellaan apteekin yhteydessä tapahtuvan muun liiketoiminnan liikevaihtoa ja sen kehitystä vuodesta 2008 eteenpäin.

Liikevoittoa ja myyntikatetta tarkasteltaessa analyysiin otettiin mukaan kultakin vuodelta vain sellaiset apteekit, joissa oli sama omistaja koko tilikauden, koska kirjan-pidollisesti liikevoitto ja myyntikate (tästä aineistosta arvioituna) eivät ole omistajanvaihdostilanteessa suoraan vertailukelpoisia muun aineiston kanssa. Lisäksi henkilö-yritysten omistajavaihdostilanteissa kannattavuuden tarkastelu yksittäisenä tilikautena ei välttämättä kerro yrityksen todellisesta kannattavuudesta.

Raportin toisessa osassa pyritään tunnistamaan ja tarkastelemaan mahdollisesti heikosti kannattavien ap-teekkien ominaispiirteitä. Tätä varten määriteltiin aluksi eräänlainen apteekin toiminnan liiketaloudellista mielek-kyyttä kuvaava liikevoittoon perustuva kannattavuusraja. Tähän rajaan perustuen heikosti kannattavista apteekkeis-ta esitetään niiden lukumäärään ja sijaintiin (maaseutu vs. kaupunki) liittyviä tietoja vuosilta 2008–2010. Lisäksi näiden apteekkien kulurakennetta verrataan muihin vas-taavan kokoihin (samaa liikevaihtoryhmään kuuluviin) apteekkeihin.

Tässä osiossa myös arvioidaan erilaisin tarkasteluin, onko heikompi kannattavuus satunnaista tai tilapäistä tietyille apteekille yksittäisenä vuonna, vai onko se pitkän aikavälin ilmiö. Heikosti kannattavien apteekkien tarkas-telussa ei ole mukana apteekkeja, joissa on tapahtunut omistajanvaihdos tarkasteltavana vuotena. Vastaava asia on huomioitu myös tarkasteltaessa kannattavuusongelmi-en pysyvyyttä tai tilapäisyyttä.

Aineiston tilastolliset analyysit tehtiin SAS-ohjelmistolla (SAS Institute, Cary, NC, USA). Tunnuslukuina käytetään frekvenssejä, keskiarvoja, mediaaneja ja summia. Muutokset esitetään pääsääntöisesti prosentuaalisina muutoksina. Ensimmäisen osan tulokset esitetään sekä koko aineistosta että liikevaihtoryhmittäin. Toisessa osas-sa liikevaihtoryhmittäistä tarkastelua ei kuitenkaan esitetä pienistä lukumääristä johtuen.

4. YLEISKUVA APTEEKKIEN KANNATTAVUUDESTA

4.1 Liikevaihto

Liikevaihto on yrityksen liiketoiminnan volyyymia kuvaava tunnusluku, jolla tarkoitetaan yrityksen myyntituottojen yhteenlaskettua määrää. Liikevaihtoon luetaan kirjanpitolain mukaan varsinainen toiminta, josta on vähennetty alennukset ja arvonalisävero tai välittömästi myynnin määrään liittyvät verot. Tuloslaskelmassa varsinaisen toiminnan lisäksi kirjataan erikseen muut tuotot ja satunnaiset tuotot. Liiketoiminnan muita tuottoja ovat esimerkiksi vakuutus- ja vahingonkorvaukset, avustukset ja tuet, vuokratulot sekä Kelan maksamat ostokertapalkkiot. Satunnaisia tuottoja (kuluja) voivat olla myös yrityksen omassa käytössä olleiden kiinteistöjen, huoneisto-osakkeiden tai koneiden myyntivoitto (-tappio).

Kirjanpitolain mukaan apteekkien liikevaihdoksi lasketaan lääkkeiden, elintarvikkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myynti sekä lääkemyynti laitoksille, sopimusvalmistus ja nikotiinivalmisteiden myynti. Tässä analyysissä lääkemyynti laitoksille ja nikotiinimyynti on yhdistetty lääkemyyntiin, ja elintarvikkeet on yhdistetty yleisten kauppatavaroiden myyntiin. Lisäksi sivuapteekkien liikevaihto on yhdistetty pääapteekin liikevaihtoon.

Apteekkien kokonaisliikevaihto sekä lääkemyynnin, yleisten kauppatavaroiden myynnin ja apteekin tilojen yhteydessä tapahtuvan muun liiketoiminnan liikevaihto vuosina 2008–2010 eri liikevaihtoryhmissä esitetään **liitteessä 1**. Vuonna 2010 aineiston apteekkien liikevaihto oli yhteensä 2005 miljoonaa euroa, joka on 1,7 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008 ennen viitehintajärjestelmän käyttöönottoa. Eniten, noin 5 prosenttia, liikevaihto laski keskimäärin kahdessa suurimmassa liikevaihtoryhmässä (100 suurinta apteekkia), joiden yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 2010 oli noin kolmannes kaikkien apteekkien liikevaihdosta. Keskimääräinen liikevaihto puolestaan kasvoi neljässä liikevaihtoryhmässä vuodesta 2008 vuoteen 2010. Suhteellisesti eniten liikevaihto kasvoi kaikkein pienimmässä apteekeissa (liikevaihtoryhmä alle 0,9 miljoonaa euroa).

Lääkemyynnin pienentyminen selittänee parhaiten apteekkien yleistä liikevaihdon laskua. Vuonna 2010 apteekkien yhteenlaskettu lääkemyynti oli 2,2 prosenttia pienempi kuin vuonna 2008 (**liite 1**). Lääkemyynti laski keskimäärin eniten, yli 5 prosenttia, kahteen suurimpaan liikevaihtoryhmään (5,0–7,5 ja yli 7,5 miljoonaa) kuuluvilla apteekeilla.

Viitehintajärjestelmän tuomasta hintakilpailusta huolimatta keskimääräinen liikevaihto kasvoi neljässä liikevaihtoryhmässä. Suurinta lääkemyynnin kasvu vuodesta 2008 vuoteen 2010 oli kaikkein pienimmässä apteekeissa, joissa lääkemyynti kasvoi keskimäärin 3,5 prosenttia. Liikevaihtoryhmässä 2,1–2,5 miljoonaa euroa keskimääräinen lääkemyynti kasvoi jopa molempina peräkkäisinä vuosina 2009 ja 2010.

Apteekkien kokonaismyynti koostuu lääkemyynnistä ja yleisten kauppatavaroiden myynnistä. Viitehintajärjestelmän aiheuttama lääkkeiden hintakilpailu on vähentänyt apteekkien lääkkeitä saamaa myyntituloa. Laskua kompensoimaan apteekkien on arveltu keskittyvän yhä enemmän vapaiden kauppatavaroiden myyntiin, mikä näkyy tässä aineistossa hyvin. Vuonna 2010 aineiston apteekkien yleisten kauppatavaroiden myynti oli 157 miljoonaa euroa, joka on 7,2 prosenttia apteekkien kokonaismyynnistä (**liite 1**). Apteekkien muu myynti kasvoi vuonna 2010 vuoteen 2008 verrattuna keskimäärin 14,5 prosenttia. Kasvu oli suhteellisesti suurinta pienimmässä apteekissa. Esimerkiksi liikevaihtoryhmässä alle 0,9 miljoonaa yleisten kauppatavaroiden myynti kasvoi tällä aikavälillä keskimäärin yli 50 prosenttia. Myös seuraavissa viidessä suuremmassa liikevaihtoryhmässä muu myynti kasvoi keskimääräistä enemmän. Näissä ryhmissä kasvu oli noin 20 prosenttia. Suurilla apteekeilla (kolme suurinta liikevaihtoryhmää) yleisten kauppatavaroiden myynnin suhteellinen kasvu näyttää jääneen keskimääräistä pienemmäksi. Näissä ryhmissä yleisten kauppatavaroiden myynnin keskimääräinen kasvu vuonna 2010 vaihteli 3,8 prosentista 6,9 prosenttiin vuoteen 2008 verrattuna. Apteekkien (henkilöyritysten) kautta tapahtuvan yleisten kauppatavaroiden myynnin keskimääräistä laimeampaa kasvua suurissa apteekeissa selittänee pitkälle niiden myynnin siirtyminen yhä enemmän apteekin yhteydessä toimivien yhtiöiden kautta tapahtuvaksi myynniksi.

Apteekien yhteydessä toimivien yhtiöiden liikevaihto kasvoi keskimäärin 61,7 prosenttia vuonna 2010 vuoteen 2008 verrattuna (**liite 1**). Myös ilmoitettujen yhtiöiden lukumäärässä oli pientä kasvua. Vuonna 2010 apteekikareista 84 ilmoitti harjoittavansa apteekin tiloissa muuta liiketoimintaa eli aineiston apteekista 14 prosentilla oli erillinen yhtiö. Erityisesti isot apteekit ilmoittivat harjoittavansa apteekin tiloissa muuta liiketoimintaa. Käytännössä yli 80 prosenttia ilmoitetuista yhtiöistä kuului jollekin viiteen suurimpaan liikevaihtoryhmään lukeutuvalla apteekille. Liikevaihtoryhmittäin tarkasteltuna näistä suurista apteekista joka neljännellä tai jopa joka kolmannella oli erillinen apteekin tiloissa muuta toimintaa harjoittava yhtiö.

Vuonna 2010 aineiston apteekkien muun liiketoiminnan yhteenlasketuksi liikevaihdoksi ilmoitettiin 54,2 miljoonaa euroa (liite 1). Yhtiöiden ja apteekin alaisuudessa tapahtuvan yleisten kauppatavaroiden myynnin voidaan arvioida vuositasolla olevan yhteensä noin 220 miljoonaa euroa. Yhtiötoimintaa harjoittavilla apteekeilla muun liiketoiminnan liikevaihto oli keskimäärin 14,8 prosenttia kokonaisliikevaihdosta.

4.2 Myyntikate

Myyntikate on tunnusluku, joka osoittaa, kuinka paljon yritykselle on jäänyt myyntituotoista myyntiä vastaavien tavaraostojen vähentämisen jälkeen. Vertailutarkoitukseen tämä yleensä jaetaan liikevaihdolla ja kerrotaan sadalla, jolloin saadaan myyntikateprosentti. Apteekkien kirjanpidossa esitetään yleensä myyntikate 1 (myyntikateprosentti 1) ja myyntikate 2 (myyntikateprosentti 2). Myyntikate 1 saadaan vähentämällä liikevaihdosta muutuvat kulut. Myyntikate 2:sta on näiden lisäksi vähennetty liikevaihdon perusteella määrättävä apteekkimaksu.

Apteekkien keskimääräinen myyntikateprosentti 2 kasvoi 26,5 prosentista 27,4 prosenttiin (+0,9 prosenttiyksikköä) vuodesta 2008 vuoteen 2010. Myyntikateprosentti 2 kasvoi keskimäärin hyvin tasaisesti jokaisessa liikevaihtoryhmässä (vaihteluväli 0,4–1,1 prosenttiyksikköä). Keskimäärin vähiten myyntikateprosentti 2 kasvoi kaikkein suurimmissa apteekeissa (kaksi suurinta liikevaihtoryhmää) ja kaikkein pienimmissä apteekeissa (alin liikevaihtoryhmä).

Myyntikateprosentin 2 kasvua selittänee lääkkeiden tukuhintojen lasku ja yleisten kauppatavaroiden myynnin kasvu sekä liikevaihtoon sidotun apteekkimaksun pienentyminen. Syvällisempään myyntikatteen analysointiin pitäisi olla käytettävissä esimerkiksi tarkemmat myyntitiedot apteekkien yhteydessä toimivista yhtiöistä.

4.3 Liikevoitto (-tappio)

Kirjanpidossa liikevoitto ilmaisee yrityksen kannattavuuden muuttuvien ja kiinteiden kulujen sekä poistojen jälkeen. Liikevoitto ilmaisee, kuinka paljon yritykselle on jäänyt varsinaisen liiketoiminnan tuotoista ennen rahoituseriä (rahoituskulut tai -tuotot) ja veroja. Liikevoitosta käytetään myös termiä liiketulos. Kirjanpidossa ilmoitetaan yleensä myös voitto (tappio) ennen satunnaisia eriä. Tässä erässä on mukana rahoitustuotot tai -tappiot. Satunnaisia eriä ovat esimerkiksi yrityksen omaisuuden myynti yrityksen lopettamistarkoituksessa tai verotarkastuksissa määrättyt lisäverot, jotka todellisuudessa olisivat kuuluneet aikaisempiin tilikausiin. Satunnaisten erien vähentämisen jälkeen päädytään välitulokseen, josta käy-

tään termiä liikevoitto ennen veroja. Tämä on tulos, josta maksetaan verot ja jaetaan voittoa omistajalle. Tilikauden voitolla (tappiolla) tarkoitetaan sitä, paljonko yritykselle on jäänyt kaikkien erien ja verojen jälkeen. Tästä käytetään usein termiä tilikauden tulos.

Apteekkien liikevoitto ennen veroja esitetään liikevaihtoryhmittäin vuosilta 2008, 2009 ja 2010 liitteessä 2. Vuonna 2010 apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen veroja oli 243 000 euroa (vaihteluväli –670 000–1 834 000 euroa), joka oli 11,4 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008 ennen viitehintajärjestelmän käyttöönottoa. Keskimäärin eniten liikevoitto pieneni liikevaihtoryhmissä 1,7–2,1 miljoonaa (–17,3 prosenttia) ja 3,4–4,0 miljoonaa (–16,1 prosenttia). Muista liikevaihtoryhmistä poiketen keskimääräinen liikevoitto kasvoi kaikkein pienimmissä apteekeissa (liikevaihtoryhmä alle 0,9 miljoonaa). Viides-ässä liikevaihtoryhmässä liikevoiton maksimi kasvoi, mikä kertonee siitä, että myös viitehintajärjestelmän aikana on mahdollista jopa kasvattaa liikevoittoa.

Apteekin liikevoiton suuruus oli suorassa suhteessa apteekin liikevaihtoon eli suurilla apteekeilla on mahdollisuus suurempaan liikevoittoon kuin pienillä apteekeilla (taulukko 1). Tätä ilmiötä havainnollistamaan voisi piirtää taulukkoon 1 diagonaalin vasemmasta yläkulmasta oikeaan alakulmaan. Taulukosta 1 nähdään myös, että liikevaihdoltaan suurimmissa apteekeissa liikevoiton vaihteluväli apteekkien välillä oli suurempi kuin pienillä apteekeilla. Esimerkiksi suurimmassa liikevaihtoryhmässä apteekkien liikevoitot jakautuivat seitsemään liikevoitoluokkaan, kun taas kahdessa pienimmässä liikevaihtoryhmässä voitot jakautuivat kahteen liikevoitoluokkaan.

Taulukon 1 perusteella ei ole syytä tehdä suoraviivaisia johtopäätöksiä erikokoisten apteekkien todellisesta kannattavuudesta. Apteekkien todellisen liikevoiton tarkempaan arvioimiseen olisi syytä lisäksi liittää ainakin niiden yhteydessä toimivien yhtiöiden liikevoitot. Nämä tulostiedot eivät ole kuitenkaan Fimean käytettävissä. Fimean tiedoista ei myös voi selvittää esimerkiksi apteekin ja yhtiön välillä tapahtuvien henkilöstö- tai vuokratulujen siirtoa. Tällä tulonsiirrolla apteekkien ja yhtiöiden välillä lienee vaikutusta yleiskuvaan apteekki-alan taloudellisesta tilanteesta.

Taulukko 1. Apteekkien liikevoiton (ennen veroja) jakauma vuonna 2010 liikevaihtoryhmittäin.

	Liikevaihtoryhmä 2010 (M €)*											Yhteensä
	< 0,9	0,9 – 1,3	1,3 – 1,7	1,7 – 2,1	2,1 – 2,5	2,5 – 2,9	2,9 – 3,4	3,4 – 4,0	4,0 – 5,0	5,0 – 7,5	> 7,5	
Liikevoitto ennen veroja (t €)												
< 100	4	12	7	10	8	6	3	7	8	5	0	70
100–200	14	32	45	24	18	14	16	11	9	5	3	191
200–300	0	0	3	22	19	23	24	12	29	10	1	143
300–400	0	0	0	0	4	8	15	7	14	16	1	65
400–500	0	0	0	0	0	0	1	6	16	13	4	40
500–750	0	0	0	0	1	0	0	0	9	16	5	31
750–1000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1	5
> 1000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4
Yhteensä	18	44	55	56	50	51	59	43	85	69	19	549

* Tarkastelusta on poistettu vuoden 2010 aikana tapahtuneet omistajavaihdokset.

4.4 Palkka-, toimitila- ja muut liiketoiminnan kulut

Henkilöstökuluja ovat ennakonpidätyksen alaiset palkat tai niihin verrattavat palkkiot sekä välittömästi palkan perusteella määräytyvät kulut kuten sosiaaliturvamaksu, pakolliset ja vapaaehtoiset henkilövakuutusmaksut sekä eläkekulut. Apteekkien tuloslaskelmassa henkilöstökulut sisältävät myös apteekkarin yrittäjäeläkemaksun. Yrittäjä maksaa YEL-työeläkemaksua vahvistetun työtulon mukaan, jolloin esimerkiksi apteekkarilla on mahdollista vaikuttaa itse eläkemaksun suuruuteen sen lakisääteisyydestä huolimatta. Tässä tilinpäätösanalyysissä henkilöstökuluista analysoidaan tämän vuoksi vain palkkakulujen kehitystä.

Toimitilavuokrat ovat merkittävä kiinteä kuluerä apteekki-toiminnassa. Siksi ne pyydetään erittelemään apteekkien tulo- ja menoilmoituksessa liiketoiminnan muista kuluista. Toimitilavuokrien lisäksi liiketoiminnan muihin kuluihin kuuluvat esimerkiksi koulutus- ja matkakulut, vuokratyövoima (kirjataan myös vaihtoehtoisesti ulkopuolisiin palveluihin), muut vapaaehtoiset henkilösivukulut, kertapoistettavat pienhankinnat, myynti-, markkinointi-, hallinto- sekä tutkimus- ja kehityskulut. Liiketoiminnan muihin kuluihin kuuluvat myös luottotappiot. Tässä käytetystä aineistosta ei voida eritellä liiketoiminnan muita kuluja.

Apteekkien palkkakulujen, toimitilavuokrien ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta on esitetty liikevaihtoryhmittäin vuosilta 2008, 2009 ja 2010 **liitteessä 3**.

Kuluerien osuuden prosentuaalinen muutos liikevaihdosta on saatu vertaamalla vuosien 2009 ja 2010 osuuksia vuoden 2008 kuluerien keskiarvoon. Liitteessä olevat tunnusluvut eivät siis kerro kuluerien keskimääräisestä kasvusta vaan niiden osuuden kasvusta suhteessa liikevaihtoon.

Vuonna 2010 palkkakulujen keskimääräinen osuus apteekkien liikevaihdosta oli 10 prosenttia. Palkkojen osuus liikevaihdosta kasvaa liikevaihtoryhmän kasvaessa, paitsi kahdessa suurimmassa ryhmässä palkkakulujen osuus liikevaihdosta pienenee. Neljässä alimmassa liikevaihtoryhmässä keskimääräistä pienempi palkkakulujen osuus selittyy apteekkarin suhteellisesti suuremmalla työosuudella.

Palkkakulujen osuus liikevaihdosta suureni eniten liikevaihtoryhmissä 2,5–2,9 miljoonaa (+13,4 prosenttia) ja 1,7–2,1 miljoonaa (+9,6 prosenttia). Kaikkein pienimmässä apteekkeissa (liikevaihtoryhmä alle 0,9 miljoonaa) palkkakulujen osuus liikevaihdosta puolestaan pieneni keskimäärin 16 prosenttia. Tämä osittain selittyy liikevaihdon kasvulla tässä liikevaihtoryhmässä. On myös mahdollista, että tämän liikevaihtoryhmän apteekkarit ovat antaneet viitehintajärjestelmän käyttöönoton jälkeen yhä suuremman työpanoksen apteekkiyritykseensä. Palkkakulujen osuuden tarkastelussa on huomioitava myös se, että apteekit ovat viime vuosina käyttäneet yhä enemmän henkilöstöpalveluyritysten työvoimaa, joka tässä aineistossa ei näy palkkakuluna. Henkilöstövuokrauspalvelujen käytössä lienee suuria apteekkikohtaisia eroja.

Vuonna 2010 toimitilavuokrien keskimääräinen osuus aineiston apteekkien liikevaihdosta oli 1,5 prosenttia. Liikevaihtoryhmien tasolla toimitilavuokrien osuudessa liikevaihdosta ei ole merkittäviä ryhmäkohtaisia eroja. Eniten toimitilavuokrien prosentuaalinen osuus liikevaihdosta kasvoi liikevaihtoryhmissä 1,7–2,1 miljoonaa (+18,2 prosenttia) ja 5,0–7,5 miljoonaa (+15,2 prosenttia). Liikevaihtoryhmässä alle 0,9 miljoonaa toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta puolestaan laski, mitä selittää pitkälti liikevaihtoryhmän keskimääräinen liikevaihdon kasvu.

Aineiston apteekkien muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta vuonna 2010 oli 3,9 prosenttia. Neljän pienimmän liikevaihtoryhmän keskimääräinen muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta oli aineiston kaikkien apteekkien keskiarvoa suurempi. Liiketoimintakulujen osuudet liikevaihdosta kasvoivat eniten liikevaihtoryhmissä 5,0–7,5 miljoonaa ja 2,5–2,9 miljoonaa. Kuluera nä muut liiketoimintakulut on hyvin heterogeeninen ryhmä ja niiden tarkempaa analysointia varten pitäisi olla käytössä yksityiskohtaisempi tuloslaskelma.

4.5 Poistot

Poistoilla tarkoitetaan pitkävaikutteisten tuotantotekijäin eli esimerkiksi rakennusten, koneiden, autojen, atk-ohjelmien, kaluston ja muiden laitteiden tai tuotekehitysmenojen kirjaamista kuluiksi vaikutusaikanaan. Poistoja tehdään tilikausittain kirjaamalla (jaksottamalla) ne kuuluina tuloslaskelmaan. Käytännössä poiston ideana on jaksottaa tietty hankinta kaikille niille ajanjaksoille (usealle tilikaudelle), joiden aikana sen voidaan katsoa tuovan hyötyä tulonhankkimistoinnassa. Poistoilla voidaan epäsuorasti arvioida yrityksen investointikantaa.

Vuonna 2010 apteekkien poistot olivat keskimäärin 0,82 prosenttia liikevaihdosta. Liikevaihtoryhmätasolla tarkasteltaessa erot ovat hyvin pieniä. Vuonna 2010 poistot olivat aineiston apteekeilla keskimäärin 12,5 prosenttia suuremmat kuin vuonna 2008. Tätä selittää jonkin verran keskimääräisen liikevaihdon lasku. Toisaalta tämän perusteella apteekkien investoinnit eivät ole vähentyneet ainakaan näin lyhyellä tarkastelujaksolla. Tarkempia investointeihin liittyviä tulkintoja voisi tehdä ainoastaan tarkastelemalla apteekkien taseita, mitä ei tässä voitu tehdä tiedon tallentamiseen liittyvien puutteiden vuoksi.

5. HEIKOSTI KANNATTAVIEN APTEEKKIEN OMINAISPIIRTEITÄ

5.1 Kannattavuusrajan määrittely

Selvityksen yhtenä tavoitteena oli tunnistaa taloudellisesti heikosti kannattavia apteekkeja. Tämän vuoksi tässä raportissa määritellään apteekin toiminnan liiketaloudellista mielekkyyttä kuvaava liikevoittoon perustuva kannattavuusraja. Lähtökohtana kannattavuusrajan määrittelylle oli liikevaihdoltaan pienten apteekkien kannattavuus. Tällainen apteekki on yleensä urakierron alussa olevan apteekkarin hallussa.

Taloudellisesti heikosti kannattavaksi apteekiksi määriteltiin tässä tilinpäätösanalyysissä apteekki, jonka liikevoitto ennen veroja on alle 84 000 euroa. Tämä summa koostuu proviisorin ylimmästä taulukkopalkasta (60 000 euroa vuodessa), 10 000 euron apteekkarilisästä sekä 20 prosentin yritystoiminnan riskilisästä ja investointivarasta. Apteekkarilisä on perusteltua sen vuoksi, että yleensä nuoren apteekkarin työaika on palkkaproviisoriin nähden pitempi tai apteekkarin vuosiloma yrittäjänä on lyhyempi kuin palkkaproviisoriin.

Määritely raja ei ole euromääräinen summa, joka valtion pitäisi taata apteekkarille, vaikka apteekkitoiminta onkin tavallaan valtion ja apteekkarin välinen sopimus. Se on enemmänkin toiminnan mielekkyyttä mittaava alaraja. Lisäksi määritely raja voi olla yksittäiseen tilikauteen pohjautuvassa tarkastelussa kannattamattomuuden mittarina epäspesifi, jolloin sinänsä kannattava apteekki saattaa virheellisesti luokitua kannattamattomaksi esimerkiksi liiketoiminnan muutoksista tai kirjanpidollisista syistä. Satunnaiset kannattavuuden vaihtelut yksittäisessä apteekissa voidaan sulkea pois tarkastelemalla apteekin taloudellista tilaa useampana vuonna peräkkäin. Määritely raja ei voida soveltaa sellaisiin apteekkeihin, joiden liiketoiminnassa on tapahtunut omistajavaihdos tarkasteltavana tilikautena.

5.2 Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä ja sijainti

Taulukossa 2 esitetään heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä ja sijainti (maaseutu vs. kaupunki) vuosina 2008, 2009 ja 2010. Heikosti kannattavat apteekit sijaittivat enimmäkseen kaupunkien keskustoissa, ja niiden lähellä oli vähintään yksi toinen apteekki. Maaseutusijainti ei siis yksiselitteisesti tarkoita heikkoa kannattavuutta.

Lisäksi on huomattava, että viidellä prosentilla kaikista apteekeista (28 apteekkia) oli ainakin tilapäisiä kannattavuusongelmia jo ennen viitehintajärjestelmän käyttöönottoa vuonna 2008. Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä kuitenkin kasvoi tarkastelujaksolla niin, että vuonna 2010 heikosti kannattavien apteekkien osuus kaikista apteekeista oli 7,5 prosenttia. Maaseutuapteekien suhteellinen osuus kaikista heikosti kannattavista apteekeista näyttää lisääntyneen tarkastelujaksolla ainakin tilapäisesti. Tätä saattaa osin selittää kuntaliitosten aiheuttama muiden terveystalouden saatavuuden heikkeneminen.

Lukumäärältään heikosti kannattavat apteekit jakautuvat melko tasaisesti kaikkiin liikevaihtoryhmiin kunakin tarkasteluvuonna. Suhteellisesti eniten vuonna 2010 heikosti kannattavia apteekkejä oli liikevaihtoryhmissä alle 0,9 miljoonaa (13,0 prosenttia), 0,9–1,3 miljoonaa (11,1 prosenttia) ja 2,5–2,9 miljoonaa (11,1 prosenttia). Kaikkein suurimmassa liikevaihtoryhmässä ei ollut yhtään heikosti kannattavaa apteekkia vuonna 2010.

Taulukko 2. Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä ja sijainti.

Vuosi	Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä	Sijainti (osuus)	
		Maaseutu	Kaupunki
2008	28	3 (11 %)	25 (89 %)
2009	42	9 (21 %)	33 (79 %)
2010	45	10 (22 %)	35 (78 %)

5.3 Heikosti kannattavien apteekkien kulurakenne

Taulukossa 3 verrataan heikosti kannattavien apteekkien toimitilavuokrien, palkkojen ja muiden liiketoimintakulujen osuutta liikevaihdosta suhteessa saman liikevaihtoryhmän muihin apteekkeihin vuosina 2008–2010. Suurella osalla heikosti kannattavista apteekeista oli suuremmat toimitilavuokrat, palkkakulut ja muut liiketoimintakulut kuin samaan liikevaihtoryhmään kuuluvilla keskimäärin. Lisäksi usealla heikosti kannattavalla apteekilla olivat kaikki

kolme kuluerää suurempia kuin samaan liikevaihtoryhmään kuuluvilla keskimäärin.

Taulukko 3. Heikosti kannattavien apteekkien toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuudet liikevaihdosta suhteessa saman liikevaihtoryhmän mediaaniin.

Vuosi	Kulurakenne*	Toimitilavuokrat	Palkat	Muut liiketoimintakulut
Apteekkien lukumäärä				
2008	0	3	2	5
	1	24	25	23
	2	1	1	0
2009	0	8	8	4
	1	32	33	38
	2	2	1	0
2010	0	7	5	5
	1	36	40	40
	2	2	0	0

*Kulurakenne:

0 = kulujen osuus liikevaihdosta pienempi kuin saman liikevaihtoryhmään kuuluvilla keskimäärin
 1 = kulujen osuus liikevaihdosta suurempi kuin saman liikevaihtoryhmään kuuluvilla keskimäärin
 2 = ei tietoa

5.4 Heikosti kannattavien apteekkien taloudellisen tilan muutokset

Kannattavuusongelmien tarkastelussa on tärkeä arvioida kannattavuutta pitkällä aikavälillä, jolloin mahdolliset satunnaiset tai tilapäiset kannattavuusongelmat voidaan sulkea pois. **Taulukossa 4** esitetään vuodesta 2008 vuoteen 2010 heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lukumäärä ja sijainti. Nämä apteekkiryhmät määritellään tarkemmin **liitteessä 4**.

Heikosti kannattavista apteekeista 17 apteekin taloudellinen tila ei parantunut tarkastelujaksolla vuodesta 2008 vuoteen 2010. Näistä vuonna 2008 heikosti kannattavista apteekeista yhdeksän oli muuttunut kannattaviksi vuosina 2009–2010. Tämä tarkoittanee sitä, että noin kolmella prosentilla apteekeista saattaa olla pitkän aikavälin kannattavuusongelmia. Heikosti kannattavien apteekkien määrä näyttää ainakin tilapäisesti nousseen (**taulukot 1 ja 4**).

Aineiston apteekeista 25:n taloudellinen tila oli muuttunut heikosti kannattavaksi vuonna 2009 tai 2010. Liikevaihto-

ryhmätasolla 14 apteekkia (56 prosenttia) näistä heikosti kannattaviksi muuttuneista apteekeista sijoittui viiteen suurimpaan liikevaihtoryhmään. Lisäksi lukumääräisesti katsottuna suurin osa sijaitti kaupungeissa. Vastaavasti vuoden 2010 loppuun mennessä kaikki kannattaviksi muuttuneet yhdeksän apteekkia sijaitsivat kaupungeissa.

Taulukko 4. Vuodesta 2008 vuoteen 2010 heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden sekä kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lukumäärä ja sijainti.

	Heikosti kannattavina pysyneiden apteekkien lukumäärä	Heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lukumäärä	Kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lukumäärä
Maaseutu	2	5	0
Kaupunki	15	20	9
Yhteensä	17	25	9

Liitteessä 5 kuvataan heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto, lääkemyynti, yleisten kauppatavaroiden myynti sekä toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

Heikosti kannattavina pysyneet apteekit

Heikosti kannattavina pysyneiden apteekkien keskimääräinen liikevaihto vuonna 2010 laski 2,5 prosenttia vuoden 2008 liikevaihtoon verrattuna. Tässä ryhmässä liikevaihto laski enemmän kuin keskimäärin kaikissa muissa apteekeissa (-1,7 prosenttia). Lääkemyynti pieneni tässä ryhmässä lähes yhtä paljon (-2,1 prosenttia) kuin kaikissa apteekeissa keskimäärin (-2,2 prosenttia). Tässä ryhmässä yleisten kauppatavaroiden myynti kasvoi vain 6,7 prosenttia, mikä on merkittävästi vähemmän kuin kaikissa apteekeissa keskimäärin (+14,5 prosenttia).

Vuonna 2008 toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta oli heikosti kannattavina pysyneillä apteekeilla keskimäärin 2,7 prosenttia, kun taas kaikkien apteekkien keskiarvo oli 1,3 prosenttia. Näillä apteekeilla toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta kasvoi 3,1 prosenttiyksikköön vuonna 2010 (+14,1 prosenttia vuodesta 2008). Kaikilla apteekeilla vastaava toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta vuonna 2010 oli keskimäärin 1,5 prosenttiyksikköä, jossa kasvua oli 10,6 prosenttia vuoteen 2008 verrattuna.

Myös palkkakulujen osuus liikevaihdosta oli heikosti kannattavina pysyneillä apteekeilla merkittävästi suurempi kuin apteekeilla keskimäärin jokaisena tarkasteluvuonna.

Esimerkiksi vuonna 2010 näillä apteekeilla palkkakulujen osuus liikevaihdosta oli keskimäärin 13,4 prosenttia, kun taas kaikilla apteekeilla vastaava osuus oli 10,0 prosenttia. Palkkakulujen osuuden keskimääräinen kasvu oli kuitenkin heikosti kannattavina pysyneillä apteekeilla lähellä kaikkien apteekkien keskiarvoa.

Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta oli heikosti kannattavina pysyneillä apteekeilla merkittävästi suurempi kuin muilla apteekeilla keskimäärin jokaisena tarkasteluvuonna.

Heikosti kannattavina pysyneiden apteekkien kulurakente oli jo ennen viitehintajärjestelmän käyttöönottoa ollut kannattavuuden näkökulmasta raskaampi kuin muilla apteekeilla keskimäärin. Lisäksi näiden apteekkien liikevaihto on laskenut keskimääräistä enemmän, jolloin toimitilavuokrien ja palkkojen sekä muiden liiketoimintakulujen osuudet liikevaihdosta ovat kasvaneet entisestään.

Heikosti kannattaviksi muuttuneet apteekit

Heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien keskimääräinen liikevaihto (3,45 M€) oli vuonna 2008 lähellä kaikkien apteekkien keskimääräistä liikevaihtoa (3,35 M€). Näiden lääkemyynti oli hyvin lähellä kaikkien apteekkien keskiarvoa, mutta yleisten kauppatavaroiden myynti oli jonkin verran keskiarvoa pienempi. Näiden liikevaihto, lääkemyynti ja yleisten kauppatavaroiden myynti pienivät kuitenkin merkittävästi enemmän kuin muilla apteekeilla keskimäärin vuodesta 2008 vuoteen 2010. Esimerkiksi vuonna 2010 heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto laski 7,0 prosenttia vuoteen 2008 verrattuna, kun taas muiden apteekkien liikevaihto laski samalla aikavälillä keskimäärin 1,7 prosenttia. Lääkemyynti puolestaan laski 6,2 prosenttia (muissa apteekeissa keskimäärin -2,2 prosenttia) ja yleisten kauppatavaroiden myynti pieneni 17,3 prosenttia. Samalla aikavälillä muiden apteekkien yleisten kauppatavaroiden myynti puolestaan kasvoi keskimäärin 14,5 prosenttia.

Heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuudet liikevaihdosta olivat jo vuonna 2008 kaikkien apteekkien keskiarvoa suuremmat. Keskimääräistä suuremmasta kulurakenteesta huolimatta nämä 25 apteekkia olivat raportin kannattavuusrajan mukaan kannattavia vielä vuonna 2008. Vuoden 2010 loppuun mennessä heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien kustannusten osuus liikevaihdosta kuitenkin kasvoi merkittävästi, mitä pitkälle selittää keskimääräistä suurempi liikevaihdon lasku.

Kannattaviksi muuttuneet apteekit

Vuoden 2010 loppuun mennessä kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihdot mukaan lukien lääkemyynti ja yleisten kauppatavaroiden myynti olivat vielä vuonna 2008 keskimääräistä pienemmät. Toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuudet olivat vastaavasti keskimääräistä suuremmat samana vuonna. Kuitenkin nämä apteekit olivat muuttuneet kannattaviksi vuoden 2010 loppuun mennessä viitehintajärjestelmän aikaansaamasta hintakilpailusta huolimatta.

Kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto kasvoi 25,3 prosenttia vuodesta 2008 vuoteen 2010, kun sitä vastoin keskimäärin apteekkien liikevaihto laski 1,7 prosenttia samana aikana. Kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lääkemyynti kasvoi 27,2 prosenttia ja yleisten kauppatavaroiden myynti kasvoi 43,5 prosenttia samalla aikavälillä. Liikevaihdon suuri kasvu puolestaan johti toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuuden merkittävään laskuun liikevaihdosta. Tosin toimitilavuokrat ja muut liiketoimintakulut olivat vuonna 2010 edelleen keskimääräistä suuremmat.

Näiden yhdeksän apteekin liikevaihdon suurta kasvua saattaa selittää esimerkiksi uusi liikepaikka. Tämä voisi olla yksi keino ratkaista kaupunkien keskustoissa olevien pienten apteekkien pitkän aikavälin kannattavuusongelmia. Apteekkitoiminnan kehittämisyöryhmä toteaa mietinnössään, että apteekkien alueellisella keskittymisellä on ollut vaikutuksia erityisesti kaupunkialueiden pienten apteekkien heikentyneeseen taloustilanteeseen. Tämän vuoksi työryhmä ehdottikin mietinnössään, että viranomaiset ohjaisivat apteekkipalveluiden tarkoituksenmukaista sijoittumista nykyistä voimakkaammin.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Selvityksen perusteella apteekkien keskimääräinen liikevaihto vuosina 2008–2010 on laskenut noin kaksi prosenttia, mikä johtuu pääasiassa euromääräisestä lääkemyynnin laskusta. Tätä kompensoimaan apteekit ovat lisänneet yleisten kauppatavaroiden myyntiä. Apteekkien liikevaihdon lasku ja toiminnan kulujen kasvu suhteessa liikevaihtoon on laskenut apteekkien keskimääräistä liikevoittoa. Apteekeista 14 prosentilla oli apteekin tiloissa toimiva muuta liiketoimintaa harjoittava yhtiö vuonna 2010. Erityisesti suurissa apteekeissa yleisten kauppatavaroiden myynti on siirretty yhä enemmän näiden yhtiöiden kautta tapahtuvaksi myynniksi.

Suurella osalla heikosti kannattavista apteekeista on keskimääräistä suuremmat toimitila-, palkka- ja muut liiketoiminnan kulut kuin vastaavan kokoisilla apteekeilla yleensä. Kolmella prosentilla apteekeista vaikuttaisi olevan pidemmän aikavälin kannattavuusongelmia. Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä näyttää nousseen ainakin tilapäisesti, mutta tämän perusteella ei voida vielä tehdä selkeää johtopäätöstä pitkän aikavälin kannattavuusongelmien lisääntymisestä.

Apteekkitoiminnan kannattavuuden alenemisesta huolimatta ei voida havaita maankattavan apteekkipalveluiden saatavuuden heikentymistä viitehintajärjestelmän aikaansaaman hintakilpailun vuoksi, koska apteekkitoiminta on edelleen pääsääntöisesti liiketaloudellisesti kannattavaa. Lisäksi heikosti kannattavaksi luokiteltuja apteekkeja on ollut jo ennen viitehintajärjestelmän käyttöönottoa, ja ne sijaitsevat enimmäkseen kaupunkien keskustoissa sekä niiden lähellä on vähintään yksi toinen apteekki.

Pitkän aikavälin ilmiönä liikevaihdon lasku tai sen pysyminen ennallaan johtaa yrityksen liikevoiton laskuun, koska yleensä liiketoiminnan kustannukset nousevat. Yritystoiminnassa vuosia jatkuva liikevaihdon kasvamattomuus saattaa pahimmassa tapauksessa näivettää yrityksen. Apteekkipalveluiden maankattavan saatavuuden turvaamiseksi on tärkeää jatkossa seurata apteekkitalouden kehittymistä, jotta tarvittaessa voidaan tehdä rakenteellisia uudistuksia lääkejakeluverkoston toimintaedellytysten turvaamiseksi. Uudistusten vaikutusten selvittämiseksi tarvitaan nykyistä tehokkaampia ja reaaliaikaisia mekanismeja apteekkitalouden seurantaan.

LÄHTEET

Alhava S. Farmasia. Suomen Farmasialiiton jäsenlehti. 2010; 9:28–30.

Kallunki J-P, Kytönen E. Uusi tilinpäätösanalyysi. Helsinki: Talentum; 2004.

Niskanen J, Niskanen M. Tilinpäätösanalyysi. Helsinki: Edita; 2003.

Salminen M. Viitehintaa uhkaa romuttaa apteekkien talouden. Kauppalehti.fi 26.5.2009. [Siteerattu 15.9.2011] www.kauppalehti.fi/5/i/yritykset/yritysuutiset/?oid=2009/05/22549

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä. Avohuollon apteekkitoiminnan kehittämistarpeet. 2011;16.

LIITTEET

LIITE 1. Liikevaihto, lääkemyynti, yleisten kauppatavaroiden myynti ja apteekin tilojen yhteydessä tapahtuvan muun liiketoiminnan liikevaihto.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Liikevaihto Keskiarvo (M€)	Liikevaihto Mediaani (M€)	Liikevaihto Yhteensä (M€)	Liikevaihto Muutos %*
< 0,9	23	2008	0,73	0,76	16,90	—
		2009	0,74	0,78	17,05	0,9
		2010	0,76	0,78	17,48	3,4
0,9–1,3	45	2008	1,14	1,14	51,47	—
		2009	1,14	1,16	51,49	0,04
		2010	1,14	1,12	51,51	0,08
1,3–1,7	60	2008	1,47	1,46	88,30	—
		2009	1,47	1,43	87,97	-0,4
		2010	1,46	1,40	87,39	-1,0
1,7–2,1	70	2008	1,87	1,89	131,19	—
		2009	1,88	1,88	131,84	0,5
		2010	1,87	1,84	130,70	-0,4
2,1–2,5	57	2008	2,30	2,30	131,26	—
		2009	2,34	2,34	133,36	1,6
		2010	2,37	2,32	135,06	2,9
2,5–2,9	45	2008	2,72	2,74	122,42	—
		2009	2,74	2,74	123,42	0,8
		2010	2,72	2,65	122,24	-0,1
2,9–3,4	61	2008	3,12	3,14	190,80	—
		2009	3,10	3,11	189,39	-0,7
		2010	3,07	3,05	187,01	-2,0
3,4–4,0	61	2008	3,69	3,69	225,19	—
		2009	3,69	3,62	225,30	0,05
		2010	3,76	3,70	229,09	1,7
4,0–5,0	86	2008	4,45	4,39	382,45	—
		2009	4,46	4,45	383,53	0,3
		2010	4,43	4,46	381,02	-0,4
5,0–7,5	72	2008	6,02	5,92	433,15	—
		2009	5,88	5,97	423,65	-2,2
		2010	5,71	5,82	411,11	-5,1
> 7,5	28	2008	9,50	8,43	266,01	—
		2009	9,34	8,09	261,60	-1,7
		2010	9,00	7,67	252,03	-5,3
Yhteensä	608	2008	3,35	2,93	2039,15	—
		2009	3,34	2,90	2028,60	-0,5
		2010	3,30	2,87	2004,65	-1,7

* Verrattu vuoden 2008 koko liikevaihtoryhmän tai kaikkien apteekkien liikevaihdon toteumaan (liikevaihto yhteensä).

LIITE 1. (jatkuu) Liikevaihto, lääkemyynti, yleisten kauppatarvaroiden myynti ja apteekin tilojen yhteydessä tapahtuvan muun liiketoiminnan liikevaihto.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Lääkemyynti Keskiarvo (M€)	Lääkemyynti Mediaani (M€)	Lääkemyynti Yhteensä (M€)	Lääkemyynti Muutos %*
< 0,9	23	2008	0,742	0,770	17,07	—
		2009	0,736	0,767	16,94	-0,8
		2010	0,768	0,774	17,67	3,5
0,9–1,3	44 #	2008	1,14	1,13	50,28	—
		2009	1,13	1,12	49,74	-1,4
		2010	1,13	1,11	49,56	-1,4
1,3–1,7	60	2008	1,48	1,46	88,73	—
		2009	1,46	1,44	87,72	-1,1
		2010	1,44	1,41	86,57	-2,4
1,7–2,1	70	2008	1,89	1,92	132,62	—
		2009	1,86	1,88	130,76	-1,4
		2010	1,86	1,85	130,09	-1,9
2,1–2,5	57	2008	2,28	2,31	129,84	—
		2009	2,32	2,31	132,09	1,7
		2010	2,34	2,31	133,20	2,6
2,5–2,9	45	2008	2,74	2,75	123,35	—
		2009	2,74	2,72	123,22	-0,3
		2010	2,71	2,64	121,88	-1,2
2,9–3,4	61	2008	3,19	3,16	194,85	—
		2009	3,16	3,12	192,68	-1,1
		2010	3,11	3,06	189,81	-2,6
3,4–4,0	61	2008	3,78	3,78	230,82	—
		2009	3,76	3,72	229,25	-0,7
		2010	3,80	3,78	231,58	0,3
4,0–5,0	86	2008	4,52	4,45	388,45	—
		2009	4,52	4,47	389,14	0,2
		2010	4,52	4,47	389,11	0,2
5,0–7,5	72	2008	6,16	6,12	443,58	—
		2009	6,00	6,06	432,12	-2,6
		2010	5,83	5,94	420,14	-5,3
> 7,5	28	2008	9,71	8,86	271,93	—
		2009	9,51	8,54	266,21	-5,8
		2010	9,17	8,11	256,84	-5,5
Yhteensä	607 #	2008	3,41	2,95	2071,52	—
		2009	3,38	2,96	2049,85	-1,0
		2010	3,34	2,92	2026,43	-2,2

* Verrattu vuoden 2008 koko liikevaihtoryhmän tai kaikkien apteekkien toteumaan (lääkemyynti yhteensä).

Tarkastelusta poistettu yksi apteekki tallennus- tai muun teknisen luvun vuoksi.

LIITE 1. (jatkuu) Liikevaihto, lääkemyynti, yleisten kauppatavaroiden myynti ja apteekin tilojen yhteydessä tapahtuvan muun liiketoiminnan liikevaihto.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Yleisten kauppata- varoiden myynti, Keskiarvo (t€)	Yleisten kauppata- varoiden myynti, Mediaani (t€)	Yleisten kauppata- varoiden myynti, Yhteensä (M€)	Yleisten kauppata- varoiden myynti, Muutos %*
< 0,9	23	2008	55,04	45,40	1,27	—
		2009	71,50	51,55	1,64	29,1
		2010	84,35	59,97	1,94	52,8
0,9–1,3	45	2008	92,66	79,39	4,17	—
		2009	109,22	89,72	4,91	17,7
		2010	118,17	102,56	5,32	27,6
1,3–1,7	60	2008	119,10	105,91	7,15	—
		2009	133,19	117,83	7,99	11,7
		2010	145,66	129,27	8,73	22,1
1,7–2,1	70	2008	144,15	136,71	10,09	—
		2009	162,79	152,43	11,40	13,0
		2010	177,45	170,09	12,42	23,1
2,1–2,5	57	2008	181,14	177,59	10,32	—
		2009	227,07	219,91	12,94	25,4
		2010	254,78	236,21	14,52	40,7
2,5–2,9	45	2008	219,70	216,53	9,89	—
		2009	245,27	229,99	11,04	11,6
		2010	261,70	244,28	11,78	19,1
2,9–3,4	61	2008	204,43	221,74	12,47	—
		2009	208,93	245,08	12,74	2,2
		2010	227,34	237,52	13,87	11,2
3,4–4,0	61	2008	221,25	256,87	13,50	—
		2009	243,03	275,79	14,82	9,8
		2010	264,37	314,23	16,13	19,5
4,0–5,0	86	2008	295,12	323,89	25,38	—
		2009	315,75	368,81	27,15	7,0
		2010	315,64	338,50	27,14	6,9
5,0–7,5	72	2008	361,86	436,16	26,05	—
		2009	371,51	325,20	26,75	2,7
		2010	384,53	420,30	27,69	6,3
> 7,5	28	2008	606,28	593,34	16,98	—
		2009	634,20	547,79	17,76	4,6
		2010	629,71	136,35	17,63	3,8
Yhteensä	608	2008	225,76	160,90	137,26	—
		2009	245,32	177,66	149,16	8,7
		2010	258,51	178,73	157,17	14,5

*Verrattu vuoden 2008 koko liikevaihtoryhmän tai kaikkien apteekkien toteumaan (ei-lääkkeet, myynti yhteensä).

LIITE 1. (jatkuu) Liikevaihto, lääkemyynti, yleisten kauppatarvaroiden myynti ja apteekin tilojen yhteydessä tapahtuvan muun liiketoiminnan liikevaihto.

Liikevaihtoryhmä (M€)	Vuosi	N	Muu liiketoiminta, Liikevaihto Keskiarvo (t€)	Muu liiketoiminta, Liikevaihto Mediaani (t€)	Muu liiketoiminta, Yhteensä (M€)	Muu liiketoiminta Liikevaihton muutos %*
< 0,9 (n = 23)	2008	0				
	2009	0				
	2010	0				
0,9–1,3 (n = 45)	2008	1				
	2009	0				
	2010	0				
1,3–1,7 (n = 60)	2008	0				
	2009	0				
	2010	0				
1,7–2,1 (n = 70)	2008	2				
	2009	3				
	2010	4				
2,1–2,5 (n = 57)	2008	4				
	2009	2				
	2010	0				
2,5–2,9 (n = 45)	2008	1				
	2009	3				
	2010	3				
2,9–3,4 (n = 61)	2008	11	246,03	258,37	2,71	—
	2009	13	399,04	362,30	5,19	91,5
	2010	11	459,71	389,90	5,06	86,7
3,4–4,0 (n = 61)	2008	14	333,49	318,13	4,67	—
	2009	14	385,79	380,42	5,40	15,6
	2010	14	503,53	471,22	7,05	51,0
4,0–5,0 (n = 86)	2008	17	458,76	418,57	7,80	—
	2009	22	485,53	479,22	10,68	36,9
	2010	21	563,91	493,88	11,84	51,8
5,0–7,5 (n = 72)	2008	20	528,33	525,11	10,57	—
	2009	23	654,67	581,15	15,06	42,5
	2010	24	692,70	644,01	16,62	57,2
> 7,5 (n = 28)	2008	4	1280,64	1122,35	5,12	—
	2009	8	1417,97	1372,96	11,34	121,5
	2010	7	1441,64	1191,29	10,09	97,0
Yhteensä (n = 608)	2008	74	452,97	371,72	33,52	—
	2009	88	584,04	506,90	51,40	53,3
	2010	84	645,19	533,40	54,20	61,7

* Verrattu vuoden 2008 koko liikevaihtoryhmän tai kaikkien apteekkien muun liiketoiminnan liikevaihton toteumaan (muu liiketoiminta yhteensä).

Huom! Kuudessa ensimmäisessä liikevaihtoryhmässä liikevaihton tietoja ei ole ilmoitettu, koska muun liiketoiminnan harjoittajia vähän. Alimmalla rivillä kohtaan "Yhteensä" on kuitenkin otettu mukaan näiden apteekkien tiedot.

LIITE 2. Liikevoitto ennen veroja.

Liikevaihtoryhmä (M€)	Vuosi	N	Liikevoitto ennen veroja Keskiarvo (t€)	Liikevoitto ennen veroja Mediaani (t€)	Liikevoitto ennen veroja Minimi (t€)	Liikevoitto ennen veroja Maksimi (t€)	Liikevoitto ennen veroja Muutos %*
< 0,9	2008	16	95,10	108,39	-80,03	156,98	—
	2009	15	98,71	99,57	-9,61	160,03	3,8
	2010	18	110,16	120,29	-27,25	172,35	15,8
0,9–1,3	2008	36	132,76	124,69	60,42	211,53	—
	2009	40	122,74	126,24	-46,04	206,38	-7,6
	2010	44	116,13	117,46	-80,45	180,76	-12,5
1,3–1,7	2008	51	156,23	161,14	-77,84	266,21	—
	2009	52	152,53	155,12	-51,91	256,05	-2,4
	2010	55	145,84	146,80	48,37	238,34	-6,7
1,7–2,1	2008	59	204,75	202,62	88,43	321,09	—
	2009	62	173,34	190,62	-41,58	296,91	-15,3
	2010	56	169,26	187,84	0,85	253,85	-17,3
2,1–2,5	2008	51	195,95	193,95	69,23	328,39	—
	2009	46	178,92	180,46	27,34	329,93	-8,7
	2010	50	188,20	198,18	-29,29	520,27	-4,0
2,5–2,9	2008	42	216,35	247,86	-136,91	372,09	—
	2009	49	219,23	220,83	52,03	346,55	1,3
	2010	51	206,04	209,25	24,11	356,96	-4,7
2,9–3,4	2008	56	257,94	266,56	-54,56	414,59	—
	2009	58	221,94	223,93	28,69	382,08	-14,0
	2010	59	242,43	241,09	60,45	446,31	-6,0
3,4–4,0	2008	52	282,96	277,35	15,76	529,03	—
	2009	48	244,80	248,75	44,69	526,13	-13,5
	2010	43	237,31	229,15	-0,80	472,63	-16,1
4,0–5,0	2008	74	342,96	332,31	-1,20	629,73	—
	2009	78	323,16	316,94	-125,71	600,50	-5,8
	2010	85	303,17	288,57	-109,82	678,41	-11,6
5,0–7,5	2008	67	430,60	435,14	57,81	919,40	—
	2009	70	408,21	425,63	-11,78	904,82	-5,2
	2010	69	391,54	393,26	-670,49	956,34	-9,1
> 7,5	2008	27	629,82	612,49	-307,56	1533,98	—
	2009	26	579,58	579,01	-531,36	1695,61	-8,0
	2010	19	622,37	513,84	101,40	1834,27	-1,2
Yhteensä	2008	531	274,62	234,85	-307,56	1533,98	—
	2009	544	252,78	213,32	-531,36	1695,61	-8,0
	2010	549	243,40	208,25	-670,49	1834,27	-11,4

* Verrattu vuoden 2008 koko liikevaihtoryhmän tai kaikkien apteekkien liikevoiton keskiarvoon.

Tarkastelu on tehty erikseen kunkin vuoden aineistosta, siten että ko. vuoden aikana tapahtuneet omistajanvaihdot ovat poistettu aineistosta. Apteekit ovat jaettu liikevaihtoryhmiin erikseen kunkin vuoden toteutuneen liikevaihdon mukaisesti.

LIITE 3. Palkkakulujen, toimitilavuokrien ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

Liikevaihtoryhmä (M€)	Vuosi	N	Palkkojen osuus liikevaihdosta (%) Keskiarvo	Palkkojen osuus liikevaihdosta (%) Mediaani	Palkkojen osuuden prosentuaalinen muutos liikevaihdosta*
< 0,9	2008	22	7,14	6,39	—
	2009	22	7,13	7,20	-0,1
	2010	23	6,48	5,32	-9,2
0,9–1,3	2008	45	8,70	8,80	—
	2009	45	8,96	8,94	3,0
	2010	45	8,89	8,47	2,2
1,3–1,7	2008	60	9,28	9,00	—
	2009	60	9,38	9,42	1,1
	2010	60	9,76	9,34	5,2
1,7–2,1	2008	70	9,02	8,71	—
	2009	70	9,43	9,15	4,5
	2010	70	9,81	9,55	8,8
2,1–2,5	2008	57	10,03	10,11	—
	2009	57	10,19	10,02	1,6
	2010	57	10,39	10,32	3,6
2,5–2,9	2008	45	10,02	9,71	—
	2009	45	10,47	10,24	4,5
	2010	45	10,87	11,01	8,5
2,9–3,4	2008	61	9,77	9,61	—
	2009	61	10,07	10,07	3,1
	2010	61	10,32	10,42	5,6
3,4–4,0	2008	61	9,74	9,79	—
	2009	61	10,20	9,91	4,7
	2010	61	10,55	10,02	8,3
4,0–5,0	2008	86	9,77	9,65	—
	2009	86	10,17	10,18	4,1
	2010	86	10,52	10,56	7,7
5,0–7,5	2008	72	9,26	9,30	—
	2009	72	9,65	9,71	4,2
	2010	72	9,97	10,17	7,7
> 7,5	2008	28	9,13	9,05	—
	2009	28	9,49	9,25	3,9
	2010	28	9,79	9,80	7,2
Yhteensä	2008	607	9,41	9,40	—
	2009	607	9,73	9,69	3,4
	2010	607	9,99	9,97	6,2

* Verrattu vuoden 2008 koko liikevaihtoryhmän tai kaikkien apteekkien palkkojen osuuden keskiarvoon.

LIITE 3. (jatkuu) Palkkakulujen, toimitilavuokrien ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

Liikevaihtoryhmä (M€)	Vuosi	N	Toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta (%) Keskiarvo	Toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta (%) Mediaani	Toimitilavuokrien osuuden prosentuaalinen muutos liikevaihdosta*
< 0,9	2008	23	1,93	1,20	—
	2009	23	1,87	1,31	-3,1
	2010	23	1,89	1,26	-2,1
0,9–1,3	2008	44	1,41	1,15	—
	2009	44	1,49	1,19	5,7
	2010	44	1,59	1,23	12,8
1,3–1,7	2008	58	1,39	1,12	—
	2009	58	1,52	1,28	9,35
	2010	58	1,58	1,33	13,7
1,7–2,1	2008	70	1,10	1,02	—
	2009	69	1,17	1,01	6,4
	2010	68	1,30	1,15	18,2
2,1–2,5	2008	53	1,18	1,13	—
	2009	54	1,22	1,17	3,4
	2010	55	1,29	1,23	9,3
2,5–2,9	2008	44	1,66	1,21	—
	2009	44	1,64	1,17	-1,2
	2010	44	1,71	1,33	3,0
2,9–3,4	2008	57	1,19	1,02	—
	2009	58	1,30	1,06	9,2
	2010	58	1,36	1,16	14,3
3,4–4,0	2008	59	1,23	1,05	—
	2009	58	1,31	1,10	6,5
	2010	59	1,34	1,19	8,9
4,0–5,0	2008	83	1,29	1,07	—
	2009	85	1,35	1,10	4,7
	2010	85	1,39	1,16	7,8
5,0–7,5	2008	70	1,25	0,98	—
	2009	70	1,37	1,06	9,6
	2010	70	1,44	1,17	15,2
> 7,5	2008	28	1,49	1,35	—
	2009	28	1,59	1,40	6,7
	2010	28	1,70	1,38	14,1
Yhteensä	2008	589	1,32	1,08	—
	2009	591	1,39	1,14	5,3
	2010	592	1,46	1,21	10,6

* Verrattu vuoden 2008 koko liikevaihtoryhmän tai kaikkien apteekkien toimitilavuokrien osuuden keskiarvoon.

LIITE 3. (jatkuu) Palkkakulujen, toimitilavuokrien ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

Liikevaihtoryhmä (M€)	Vuosi	N	Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta (%) Keskiarvo	Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta (%) Mediaani	Muiden liiketoimintakulujen osuuden prosentuaalinen muutos liikevaihdosta*
< 0,9	2008	23	4,72	4,05	—
	2009	23	5,04	4,17	6,8
	2010	23	5,34	4,22	13,1
0,9–1,3	2008	45	3,92	3,91	—
	2009	45	4,34	4,05	10,7
	2010	45	4,31	4,25	9,9
1,3–1,7	2008	60	3,88	3,53	—
	2009	59	4,10	3,59	5,7
	2010	60	4,25	3,85	9,5
1,7–2,1	2008	70	3,30	3,20	—
	2009	70	3,53	3,33	7,0
	2010	70	3,88	3,47	17,6
2,1–2,5	2008	57	3,58	3,43	—
	2009	57	3,94	3,63	10,1
	2010	57	3,90	3,43	8,9
2,5–2,9	2008	45	3,52	2,93	—
	2009	45	3,50	3,27	-0,6
	2010	45	3,80	3,53	8,0
2,9–3,4	2008	61	3,24	3,06	—
	2009	61	3,65	3,18	12,7
	2010	61	3,74	3,38	15,4
3,4–4,0	2008	61	3,30	3,07	—
	2009	61	3,33	3,17	0,9
	2010	61	3,61	3,33	9,4
4,0–5,0	2008	86	3,03	2,71	—
	2009	86	3,18	2,81	5,0
	2010	86	3,43	3,07	13,2
5,0–7,5	2008	72	3,21	2,67	—
	2009	72	3,30	2,89	2,8
	2010	72	3,60	3,33	12,1
> 7,5	2008	28	3,36	2,57	—
	2009	28	3,66	2,48	8,9
	2010	28	3,86	2,77	14,9
Yhteensä	2008	608	3,45	3,15	—
	2009	607	3,66	3,32	6,1
	2010	608	3,86	3,46	11,9

* Verrattu vuoden 2008 koko liikevaihtoryhmän tai kaikkien apteekkien muiden liiketoimintakulujen osuuden keskiarvoon.

LIITE 4. Heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien määrittely.

Heikosti kannattavina pysyneet apteekit: Ryhmään kuuluvat apteekit, joiden liikevoitto ennen veroja on ollut alle 84 000 euroa vuosina 2008 ja 2010. Aineistossa ovat mukana vain ne apteekit, joissa ei ole tapahtunut omistajavaihdosta vuosina 2008 ja 2010.

Heikosti kannattaviksi muuttuneet apteekit: Ryhmään kuuluvat apteekit, joiden liikevoitto ennen veroja on ollut yli 84 000 euroa vuonna 2008, mutta vuonna 2010 alle 84 000 euroa. Aineistossa ovat mukana vain ne apteekit, joissa ei ole tapahtunut omistajavaihdosta vuosina 2008 ja 2010.

Kannattaviksi muuttuneet apteekit: Ryhmään kuuluvat apteekit, joiden liikevoitto ennen veroja on ollut alle 84 000 euroa vuonna 2008, mutta vuonna 2010 yli 84 000 euroa. Aineistossa mukana ovat vain ne apteekit, joissa ei ole tapahtunut omistajavaihdosta vuosina 2008 ja 2010.

LIITE 5. Heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto, lääkemyynti ja yleisten kauppatavaroiden myynti.

	Vuosi	Liikevaihto			Lääkemyynti			Yleisten kauppatavaroiden myynti		
		Keskiarvo (M€)	Mediaani (M€)	Muutos %*	Keskiarvo (M€)	Mediaani (M€)	Muutos %*	Keskiarvo (t€)	Mediaani (t€)	Muutos %*
Heikosti kannattavina pysyneet apteekit (n = 17)	2008	2,76	2,56	—	2,83	2,31	—	156,56	87,37	—
	2009	2,80	2,49	1,4	2,88	2,10	1,8	148,48	88,82	-5,1
	2010	2,69	2,39	-2,5	2,77	1,90	-2,1	167,00	101,94	6,7
Heikosti kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 25)	2008	3,45	3,54	—	3,55	3,50	—	200,19	148,60	—
	2009	3,33	3,33	-3,5	3,43	3,35	-3,4	168,12	114,14	-16,0
	2010	3,21	2,78	-7,0	3,33	2,78	-6,2	165,52	91,19	-17,3
Kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 9)	2008	2,97	2,64	—	2,94	2,66	—	219,73	212,69	—
	2009	3,35	3,11	12,8	3,36	2,96	14,3	278,13	233,60	26,6
	2010	3,72	3,18	25,3	3,74	3,01	27,2	315,21	247,23	43,5

* Verrattu vuoden 2008 tunnusluvun keskiarvoon.

LIITE 5. Heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

	Vuosi	Toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta (%)			Palkkojen osuus liikevaihdosta (%)			Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta (%)		
		Keskiarvo	Mediaani	Muutos %*	Keskiarvo	Mediaani	Muutos %*	Keskiarvo	Mediaani	Muutos %*
Heikosti kannattavina pysyneet apteekit (n = 17)	2008	2,70	2,00	—	12,72	13,42	—	5,76	5,72	—
	2009	2,87	2,36	6,3	12,49	12,25	-1,8	5,86	5,44	1,7
	2010	3,08	2,63	14,1	13,43	13,08	5,6	5,97	5,59	3,6
Heikosti kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 25)	2008	1,77	1,60	—	10,17	10,62	—	4,41	3,91	—
	2009	1,91	1,74	7,9	10,75	10,79	5,7	5,52	4,86	25,2
	2010	2,10	1,94	18,6	11,68	12,08	14,8	5,80	5,36	31,6
Kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 9)	2008	3,51	2,87	—	10,88	11,05	—	6,10	5,98	—
	2009	3,06	2,45	-12,8	10,43	10,91	-4,1	6,31	5,99	3,4
	2010	2,89	2,32	-17,7	9,87	10,25	-9,3	5,07	5,31	-16,9

* Verrattu vuoden 2008 tunnusluvun keskiarvoon.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus | Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet | Finnish Medicines Agency

Postiosoite: PL 55, 00301 Helsinki | Käyntiosoitteet: Mannerheimintie 103b, Helsinki |
Mannerheimintie 166, Helsinki (Valvontalaboratorio) | Mikrokatu 1, Kuopio

ISBN 978-952-5624-17-5